

Το σπουδαιότερο βέβαια έργο του Ιωάσαφ, αν και το λιγότερο διαδεδομένο, είναι η πλήρης μελοποίηση του *Ειρμολογίου*, η δεύτερη χρονικά στην συνολική ιστορία του συγκεκριμένου μουσικού βιβλίου. Η (ιστορική και αισθητική) αξία αυτού του έργου είναι ιδιαίτερα αξιοσημείωτη, φαίνεται δε να συνίσταται στον «κατά μικρόν», όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στις πηγές-καλλιωπισμό του μέχρι τότε διαμορφωμένου μέλους του *Ειρμολογίου* [βλ. ενδεικτικά στον κώδικα Μ. Λαύρας Κ 158 (αρχές 17^{ου} αι.): Αρχή συν Θεώ αγίω του Ειρμολογίου του όλου ενιαυτού, εκαλλιωπίσθη δε μικρόν παρά του εν μοναχοίς ευτελούς Ιωάσαφ του νέου Κουκουζέλου]: ο εν λόγω καλλιωπισμός, επιπροσθέτως, φέρει την τοπική σφραγίδα της περιοχής όπου ο Ιωάσαφ ζούσε και εδραστηριοποιείτο, αποτυπώνει δηλαδή την ιδιαίτερη αγιορειτική μουσική παράδοση, γεγονός που επισημαίνεται ευθέως στις μουσικές πηγές [βλ. χαρακτηριστικά στους κώδικες Ιβήρων 1192 (αρχές 17^{ου} αι.): Αρχή συν Θεώ αγίω του Ειρμολογίου του όλου ενιαυτού, καθώς ψάλλεται εις το Άγιον Όρος, εκαλλιωπίσθη δε μικρόν παρά του εν μοναχοίς Ιωάσαφ του νέου Κουκουζέλου: και Barb. Gr. 301: Αρχή συν Θεώ αγίω του Ειρμολογίου του όλου ενιαυτού, καθώς ψάλλεται εις το Άγιον Όρος, εκαλλιωπίσθη μικρόν παρά του εν μοναχοίς ευτελούς Ιωάσαφ του νέου Κουκουζέλου]: πιο συγκεκριμένα, το μέλος του *Ειρμολογίου* του Ιωάσαφ συμπυκνώνει την ξεχωριστή μουσική παράδοση της ιερής μονής του Βατοπαιδίου, όπου και ο ίδιος φαίνεται πως εγκαταβίωσε ως μοναχός [βλ. τη χαρακτηριστική επιγραφή ενός κώδικα που εικάζεται μάλιστα ως αυτόγραφος του Ιωάσαφ, του Ιβήρων 1248 (α' μισό 17^{ου} αι.), όπου το *Ειρμολόγιο* του περιγράφεται ως εξής: Αρχή συν Θεώ αγίω του εκκλησιαστικού Ειρμολογίου, εγράφη καθώς ψάλλεται εν τω Αγίω Όρει και εις την βασιλικήν μονήν του Βατοπαιδίου].

Με αφορμή τη μνεία του τελευταίου, φερομένου ως αυτογράφου του Ιωάσαφ, κώδικα, να σημειωθεί επιπλέον ότι ο ίδιος φέρεται και ως «καλλιγράφος της μουσικής απαράμιλλος» έτσι χαρακτηρίζεται συγκεκριμένα από τον Γ. Παπαδόπουλο, ο οποίος μαρτυρεί και τα εξής: «...αντέγραψε μετ' ακατα-

βλήτου φερεπονίας την παλαιάν Παπαδικήν εις ογκωδέστατον τόμον, εν τω οποίω περιέχονται τα διάφορα σχήματα των τροχών, το κείμενον του Μεγάλου Ίσου της Παπαδικής, η Γραμματική του Δαμασκηνού και Κοσμά, και άλλα αποσπάσματα θεωρίας διαφόρων ελλογίμων μουσικών, ύμνοι βασιλικοί και πατριαρχικοί, ο Ακάθιστος ύμνος, το Σύμβολον της Πίστεως και η Κυριακή προσευχή. Εκ της εγκυκλίου σειράς της μουσικής, εκτός του Ειρμολογίου και του συντόμου Στιχηραρίου εμπεριέχει συν τούτοις το Κρατηματάριον, το Οικηματάριον, την Παπαδικήν και το Μαθηματάριον μετά των αναγραμτισμών».

Α.ΧΑΛ.

Βιβλιογραφία:

Αναστασίου, Γ.Γ., *Τα κρατήματα στην ψαλτική τέχνη*, Αθήνα 2005, σ. 338-339. Αντωνίου, Π. Σπ., *Το Ειρμολόγιον και η παράδοση του μέλους του*, Αθήνα 2004, σ. 155-168. Καραγκούνης, Κ.Χ., *Παραλειπόμενα περί του Ξερωβικού Ύμνου*, Βόλος 2005, σ. 119, 134, 141. Παπαδόπουλος, Γ.Ι., *Συμβολαί εις την ιστορίαν της παρ' ημίν εκκλησιαστικής μουσικής...*, Αθήνα 1890 [= Αθήνα 1977], σ. 312. Χατζηγιακουμής, Μ.Κ., *Μουσικά χειρόγραφα Τουρκοκρατίας (1453-1832)*, τ. 1, Αθήνα 1975, σ. 306. Χατζηγιακουμής, Μ.Κ., *Η εκκλησιαστική μουσική του ελληνισμού μετά την άλωση (1453-1820). Σχεδιασμός ιστορίας*, Αθήνα 1999, σ. 37, 122-124 (υπόσημ. 80-82).

Ιωασαφαίοι. Αγιογράφοι μοναχοί του Αγίου Όρους. Ιδρυτής του αγιογραφικού εργαστηρίου ήταν ο Καππαδόκης μοναχός Ιωάσαφ (1832-1880). Από το 1881, το εργαστήριό τους είχε για κέντρο τη σκήπη Καυσοκαλυβίων, όπου ανήγειραν περικαλλή καλύβη του Αγίου Γεωργίου. Το έτος 1925, τρία μέλη της συνοδείας αναχώρησαν για τις Καρυές, όπου δημιούργησαν το δικό τους εικονογραφικό εργαστήριο στο γρηγοριάνικο κελί της Υπαπαντής. Οι Ιωασαφαίοι δεν ακολούθησαν τη βυζαντινή τεχνοτροπία. Η ζωγραφική τους διακρίνεται από ένα ρεαλισμό, σχεδόν φωτογραφικό, όπως επίσης και από μια πολύ επιμελημένη τεχνική, την οποία παρατηρούμε στην προσεκτική απεικόνιση των λεπτομερειών, κάτι που προδίδει πολύ ανεπτυγμένη ζωγραφική τεχνική ικανότητα. Με το εργαστήριο των Ιωασαφαίων (1856) αρχίζει να επικρατεί στο Άγιον Όρος το δυτικό φυσιοκρατικό καλλιτεχνικό ιδίωμα και ιδίως εκείνο της Ρωσσοαζαρηνής λεγόμενης ζωγραφικής, με την τεχνική της ελαιογραφίας σε μουσαμά, αντί της παραδοσιακής αυγοτέμπερας. Η χρήση του λαδιού είναι πια γενι-

κευμένη, ενώ το χρυσό φόντο έχει καταργηθεί. Έντονη επίσης είναι η χρήση χρυσοκονδυλιάς στις ενδυμασίες. Στα έργα των Ιωασαφαίων αναγνωρίζονται στοιχεία δυτικοτρόπης ζωγραφικής στα πρόσωπα και στα ενδύματα των αγίων, καθώς και στα μπαρόκ διακοσμητικά πλαίσια. Φανερό είναι επίσης η επίδραση των λιθογραφιών (χάρτινων εικόνων) που φθάνουν κυρίως από τη Ρωσία.

Ιωασαφαίοι ζωγράφοι και άλλοι Καυσοκαλυβίτες πατέρες με τον Οικουμενικό Πατριάρχη Ιωακείμ τον Γ' (φωτο: εργαστήριο Ιωασαφαίων, προ του 1901 - Αγιορείτικη Φωτοθήκη)

Έργα των Ιωασαφαίων, υπάρχουν στη Μόσχα, την Αγία Πετρούπολη, την Οδησσό, το Κίεβο, τη Σόφια, την Τραπεζούντα και την Κωνσταντινούπολη, όπου ο Πατριάρχης Ιωακείμ Γ' (1878-1884, 1901-1911) τα τοποθέτησε στο Πατριαρχείο (στο πατριαρχικό παρεκκλήσι του Αγίου Ανδρέα, οι εικόνες του τέμπλου είναι έργα τους του έτους 1904), στην Αμερική, την Αίγυπτο, τη Ρουμανία, τη Σερβία, τη Γερμανία και στην Ελλάδα. Στην καλύβη του Αγίου Γεωργίου στα Καυσοκαλύβια του Αγίου Όρους, οι δεσποτικές εικόνες στο τέμπλο, καθώς και οι ελαιογραφίες του τρούλου του παρεκκλησίου προέρχονται από τον χρωστήρα τους.

Ι.Φ.

Βιβλιογραφία:

Καλοκύρης, Κ., *Άθως. Θέματα Αρχαιολογίας και Τέχνης*, Αθήνα 1963. Παύλος Λαυριώτης, μόν., «Ιστορία της αδελφότητας Ιωασαφαίων του Αγίου όρους», *Εφημέριος* 44/13 (1995) και 45/1 (1996) (ανάτυπο). Παυλόπουλος, Δ., «Η απήχηση των Ναζαρινών», *Η Καθημερινή-Επτά ημέρες* (12.4.2001). Αθανάσιος Παπάς, μητρ. Ηλίουπόλεως και Θείρων, «Ο αγιογραφικός οίκος των ιωασαφαίων», στον τόμο *Αναφορά εις μνήμην Μητροπολίτου Σάρδεων Μαξίμου*, τ. 1, Γενεύη 1989, σ. 139-158. Πατάπιος Καυσοκαλυβίτης, *Αγιασμένες Μορφές των Καυσοκαλυβίων*, Από τον όσιο Μάξιμο ως το γέροντα Πορφύριο, Άγιον Όρος 2007, σ. 228-235. Πατάπιος Καυσοκαλυβίτης, *Η Ιερά Καλύβη του Αγίου Γεωργίου Ιωασαφαίων στα Καυσοκαλύβια του Αγίου όρους*, Άγιον Όρος: έκδ. Ι. Καλύβη Αγ. Γεωργίου 2010.

Ιώβ. πλ. Το όνομα 'Ιώβ' απαντά στο βιβλίο του Ιεζεκιήλ (Ιεζ 14:14, 20), όπου μνημονεύονται τρεις άνδρες της αρχαιότητας, Νώε, Δανιήλ και Ιώβ, για την υποδειγματική τους ευσεβεία. Αφορά, επίσης, σε βιβλίο της Παλαιάς Διαθήκης, το οποίο, μαζί με τις *Παροιμίες*, τον *Εκκλησιαστή*, τη *Σοφία Σειράχ* και τη *Σοφία Σολομώντα*, περιλαμβάνεται στη σοφολογική γραμματεία. Ο Ιώβ, πρωταγωνιστής του συγκεκριμένου βιβλίου, παρουσιάζεται στο εισαγωγικό, αφηγηματικό πλαίσιο (Ιωβ 1-2) όμοιος με τους Πατριάρχες, π.χ. προσφέρει θυσία, όπως ο Νώε και ο Αβραάμ. Υποβάλλεται σε βαριά δοκιμασία από τον Θεό, όπως και ο Αβραάμ. Αποτελεί πρότυπο ευσεβούς, πάσχοντα δούλου του Θεού, που ζει πλούσια κι ευτυχισμένα μέχρι τη στιγμή που ο Θεός του στερεί όσα αγαθά διέθετε, περιουσία, υγεία καθώς και τα παιδιά του. Με τον τρόπο αυτό δοκιμάζεται η ευσεβεία του Ιώβ.

Σύμφωνα με την ιστορία-πλαίσιο του βιβλίου οι δοκιμασίες του έχουν την αιτία τους σ' ένα ουράνιο στοίχημα ανάμεσα στο Θεό και τον κατήγορο άγγελο (σατανά), που αμφισβήτησε μπροστά στο Θεό την αληθινή ευσεβεία του Ιώβ λέγοντας πως οφείλεται στα αγαθά που απολαμβάνει. Ο Ιώβ υπομένει όλες τις δυσχέρειες και τις εκθρόπιες. Στον επίλογο του βιβλίου (Ιωβ 42:7-17) ο Θεός του χαρίζει μεγαλύτερη ευτυχία από εκείνη που είχε πριν από τις συμφορές του. Η διήγηση για τον ευσεβή Ιώβ, που πλήττεται από αλλεπάλληλα κακά, βρίσκεται κατά το πρώτο μέρος του βιβλίου πολύ κοντά στις πατριαρχικές διηγήσεις, γεγονός που έκανε παλαιότερους ερευνητές να θεωρήσουν ότι το συγκεκριμένο βιβλίο ήταν έργο του Μωυσή. Ο συγγραφέας του δεν μας είναι γνωστός. Πρόκειται πιθανόν για Ισραηλίτη, που ταξίδεψε και ενδεχομένως παρέμεινε εκτός Παλαιστίνης, ίσως στην Αίγυπτο. Για την εποχή που έζησε υπάρχουν μόνον εικασίες. Οι σημαντικές ομοιότητες που παρουσιάζει το βιβλίο με του Ιερεμία και του Ιεζεκιήλ ως προς την έκφραση και τη σκέψη, αλλά και το γεγονός ότι η γλώσσα του περιέχει πολλούς αραμαϊσμούς, οδηγούν τους ερευνητές στην τοποθέτηση της συγγραφής του στην εποχή μετά τη βαβυλώνια αιχμαλωσία και έπειτα, κατά την οποία γίνεται έντονα, περισσότερο απ' ότι στο παρελθόν, λόγος για την τύχη του ατόμου ξεχωριστά